

ADVIES
VAN 15 SEPTEMBER 2020
OVER DE NON-PAPER 'FINANCIERING ERFGOEDZORG'

INHOUD

I.	SITUERING	1
II.	ALGEMENE BEMERKING BIJ DE NON-PAPER	1
III.	AFSTAPPEN FIFO-BEHANDELING EN AFSPRAKEN MET BETROKKEN PREMIENEMERS	3
IV.	UITBREIDING TOEPASSINGSGEBIED STANDAARDPREMIE	4
V.	INVOEREN VAN THEMATISCHE OPROEPEN	4
VI.	BIJKOMENDE ONDERSTEUNING VOOR LANDSCHAPPEN	6
VII.	FINANCIERING ERKENDE ONROERENDERFgoedGEMEENTEN	6
VIII.	OPHEFFEN VAN BESCHERMINGEN	7
IX.	ALTERNATIEVE FINANCIERING	8
X.	HANDHAVING	9

I. SITUERING

1. SARO ontving op 29 juli 2020 een adviesvraag van minister Matthias Diependaele over het besluit van de Vlaamse Regering tot wijziging van de aanvraagprocedures in het Onroerenderfgoedbesluit voor erfgoedpremies bijzondere procedure en voor meerjarenpremieovereenkomsten.¹ Het ontwerpbesluit voorziet in de mogelijkheid voor de Vlaamse Regering om het aanvragen van erfgoedpremies volgens de bijzondere procedure onmogelijk te maken, in het bijzonder als de budgettaire realiteit het niet toelaat om aanvragen binnen een redelijke termijn te honoreren. SARO bracht op 26 augustus 2020 advies uit over deze wijzigingen aan het Onroerenderfgoedbesluit.²

2. In zijn adviesvraag over het hoger genoemde besluit van de Vlaamse Regering vermeldt de minister tevens dat de uitgangspunten van een nieuwe financiering van de erfgoedzorg werden opgenomen in een non-paper die uitvoerig werd besproken op de Vlaamse Regering van 17 juli 2020. Deze non-paper werd als bijlage toegevoegd aan de adviesvraag. De minister benadrukte dat hij *'hierover ook met de SARO van gedachten wil wisselen. Gelet op de gevoeligheid van de materie en op het feit dat de gesprekken hierover in de Vlaamse Regering nog lopende zijn vraag ik u hiervoor wel de vertrouwelijke behandeling van het stuk'*.

De kabinetschef Matthias Francken en de adjunct-kabinetschef onroerend erfgoed Sofie De Leeuw gaven op de SARO-raadszitting van 23 augustus 2020 een toelichting voor de SARO raadsleden bij de non-paper.

Met voorliggend advies, goedgekeurd door de raad op 15 september 2020, formuleert SARO enkele strategische aandachtspunten bij de non-paper 'financiering erfgoedzorg'. Voorliggend advies over de non-paper moet in samenhang worden gelezen met het SARO-advies van 26 augustus 2020 over de wijzigingen aan het Onroerenderfgoedbesluit.³

II. ALGEMENE BEMERKING BIJ DE NON-PAPER

3. De raad wijst op het belang van een samenhangend geheel van financiële instrumenten voor het onroerenderfgoedbeleid. De non-paper bevat elementen die cruciaal zijn voor de operationalisering van flankerende en begeleidende maatregelen die *gelijktijdig* van kracht moeten worden met de aangekondigde schorsing van de premie bijzondere procedure en de

¹ <https://beslissingenvlaamsegering.vlaanderen.be> VR 2020 1707 DOC.0854/2

² https://SARO_2020_06_Advies_wijzigingen_onroerenderfgoedbesluit.pdf

³ https://SARO_2020_06_Advies_wijzigingen_onroerenderfgoedbesluit.pdf

meerjarenpremieovereenkomsten. De beoogde schorsing van de premies betreft nu een losstaande ingreep zonder zicht op het uiteindelijke totaalplaatje. Dit leidt tot heel wat onrust en onduidelijkheid en heeft een negatieve impact op het draagvlak voor onroerend erfgoed.

Overleg met de erfgoedorganisaties en de doelgroepen is dringend noodzakelijk zowel inzake de beoogde schorsing van de premies als het uit te werken flankerend arsenaal.

4. De non-paper bevat enkele waardevolle initiatieven om de schorsing van de premies te remediëren. Evenwel zijn heel wat elementen in de non-paper nog zeer summier geduid en zijn er nog heel wat onduidelijkheden. De impact van de beoogde maatregelen is vaak nog onvoldoende duidelijk. Dit deels omdat ze niet gekaderd zijn in een bredere visie.

Er ontbreekt tevens zicht op het totale financiële plaatje en de financiële ruimte die zal worden gecreëerd om de verschillende voorgestelde maatregelen te financieren. Het is onduidelijk wat de verschillende maatregelen betekenen voor de verschillende monumenten en hun eigenaars. Het is onduidelijk waar de 'verliezers' zitten en welke en hoeveel mensen uit de boot zullen vallen voor een premie.

De raad gaat hierna in op de verschillende maatregelen die opgenomen zijn in de non-paper:

- a. De beoogde afschaffing van de FIFO-behandeling is problematisch. De raad dringt aan op een objectivering bij het prioriteren. Het maken van afspraken met de betrokken premienemers op de wachtlijst biedt mogelijkheden maar moet nog verder worden geconcretiseerd (deel III).
- b. Indien de premie bijzondere procedure en de meerjarenpremieovereenkomst worden geschrapt is het belangrijk dat de procedure voor de standaardpremie wordt uitgewerkt tot een volwaardig alternatief. Het optrekken van het drempelbedrag voor de standaardpremie tot 250.000 euro is in die zin positief. Voor grotere restauratieprojecten (> 250.000 euro) vraagt de raad om een soort van meerjarige overeenkomst (een *meerjarenpremieovereenkomst light*) te voorzien (deel IV).
- c. Het is interessant dat zal worden gestart met thematische oproepen. Het totale budget dat hiervoor voorzien zal worden is evenwel niet gekend. De raad vraagt om te vermijden dat deze thematische oproepen zouden verglijden naar een wedstrijd met slechts enkele laureaten en veel verliezers. De grote uitdaging blijft nog steeds het uitwerken van een oplossing voor de financiering van de instandhouding van de beschermde kerken die momenteel 53% van het totale gevraagde premiebudget vertegenwoordigen (deel V).
- d. Een waardevolle maatregel is tevens de verruiming van het bestaande kader voor 'subsidies in het kader van beheersovereenkomsten' naar 'algemene landschapszorg'. Landschapsdossiers binnen de standaardprocedure zullen maximaal gekanaliseerd worden naar subsidies (deel VI).
- e. De raad ondersteunt tevens het voorstel om in de toekomst meer aandacht te hebben voor een financiering op maat van de erkende onroerenderfgoedgemeenten (deel VII).
- f. De raad vraagt om dringend werk te maken van een kritische analyse van het beschermingsbestand en daaraan gekoppeld een selectiever beschermingsbeleid (deel VIII).
- g. Ten slotte vraagt SARO aandacht voor de uitwerking van alternatieve financieringsvormen voor onroerend erfgoed (deel IX) en van een evenwichtig handhavingsbeleid (deel X).

III. AFSTAPPEN FIFO-BEHANDELING EN AFSPRAKEN MET BETROKKEN PREMIENEMERS

5. Onder de titel *'de wachtlijst wordt gestelpt'* kondigt de non-paper aan dat in functie van de afbouw van de wachtlijst en het soepel prioriteren ook de FIFO-behandeling (first in - first out) van dossiers verlaten zal worden. Volgens de beleidsnota onroerend erfgoed 2019-2024 is het de intentie om het premiesysteem meer beleidsmatig aanstuurbaar te maken.

De raad beoordeelt de afschaffing van de FIFO-behandeling als problematisch en kan deze afschaffing niet ondersteunen. Beheerders die destijds correct een (niet-prioritair) dossier indienden en al jaren geduldig wachten, dreigen nu nog langer te moeten wachten zonder enige duidelijkheid over een effectieve beslissingsdatum. Het loslaten van de FIFO-behandeling zal de deur openzetten voor cliëntelisme. De raad dringt aan op een objectivering bij het prioriteren. Het is aangewezen om louter objectieve elementen te betrekken bij het vastleggen van de prioriteitenlijst zoals de bouwfysische toestand (toestandsrapport, onderhoudslogboek), het gebruik en het toekomstperspectief (beheersplan). De raad is van oordeel dat de erfgoedconsulenten op basis van o.a. inspectierapporten van Monumentenwacht hierin een objectiverende rol kunnen spelen.

Het is voor de raad onduidelijk in hoeverre het loslaten van de FIFO-behandeling enkel zal gelden voor het wegwerken van de dossiers op de wachtlijst of ook voor de nieuwe dossiers die zullen worden ingediend volgens de uitgebreide standaardprocedure (zie verder deel IV). Indien dit laatste het geval is wijst de raad op het grote gevaar dat een aantal dossiers *'uit de boot zullen vallen'* en omwille van ontoereikende budgetten nooit zullen worden geselecteerd voor een premie. Er moeten maatregelen worden voorzien om dit te voorkomen. De non-paper gaat uit van het behoud van het principe dat iedere beschermde site een premie kan aanvragen. Elke beschermde site moet evenwel ook effectief een premie kunnen ontvangen die in verhouding staat tot de opgelegde plichten.

6. De non-paper stelt dat door het loslaten van de FIFO-behandeling afspraken kunnen worden gemaakt met de betrokken premienemers op de wachtlijst. Een dialoog met de betrokken premienemers beoordeelt de raad als zeer waardevol.

De raad dringt er op aan dat alle premienemers betrokken worden bij het maken van afspraken. De non-paper legt hierbij immers enkel de nadruk op de lokale besturen en verduidelijkt dat er contact zal worden genomen met lokale besturen die veel eigen patrimoniumdossiers op de wachtlijst hebben. Het is onduidelijk in hoeverre het overleg over prioriteiten zich zal beperken tot de eigen dossiers of ook gericht is op dossiers waarin de lokale besturen betrokken partij zijn (o.a. kerkfabrieken). Het is onduidelijk in hoeverre overleg met de private eigenaars wordt voorzien.

Het is wenselijk dat in het overleg aan de aanvragers bevestiging zal worden gevraagd of ze: a) wensen dat hun dossier op de wachtlijst blijft staan en b) ze middelen in hun begroting hebben voorzien voor de effectieve uitvoering van de werken. Op deze manier kan men de huidige wachtlijsten prioriteren

De raad vindt het geen goede zaak dat de non-paper laat uitschijnen dat voor de dossiers die de oude regelgeving volgen (en dus hoger premies krijgen) een snellere premietoekenning zal worden aangeboden aan de huidige geldende (lagere) percentages. Een absolute vereiste is dat dossiers die ontvankelijk worden verklaard voor het ingaan van de schorsing, nog gehonoreerd worden op basis van de tot dan geldende regelgeving. Dat geldt voor zowel de erfgoedpremie als voor de meerjarenpremieovereenkomst. De burger heeft recht op rechtszekerheid en afspraken moeten worden nagekomen.

IV. UITBREIDING TOEPASSINGSGEBIED STANDAARDPREMIE

7. De non-paper gaat uit van het optrekken van het drempelbedrag voor de standaardpremie van 25.000 naar 250.000 euro en laat bovendien uitschijnen dat de standaardpremie in de toekomst de enige optie wordt.

Indien de premie bijzondere procedure en de meerjarenpremieovereenkomst worden geschrapt is het belangrijk dat de procedure voor de standaardpremie wordt uitgewerkt tot een volwaardig alternatief. Het optrekken van het drempelbedrag voor de standaardpremie tot 250.000 euro is in die zin positief.

Voor grotere restauratieprojecten (> 250.000 euro) is de non-paper onduidelijk. De raad vraagt om voor deze projecten een soort van meerjarige overeenkomst te voorzien (een *meerjarenpremieovereenkomst light*) waarbij gedurende een bepaalde periode jaarlijks een standaardpremie kan worden toegekend. De raad vraagt verder specifiek aandacht voor de dossiers met een goedgekeurd beheersplan. Een beheersplan is een wederzijdse verbintenis die niet zomaar kan verbroken worden.

Het is voor de raad totaal onduidelijk in hoeverre voor deze uitbreiding van de standaardprocedure voldoende budget zal beschikbaar zijn. Alvast moet worden vermeden dat de wachtlijstproblematiek in de praktijk verschuift naar de standaardprocedure.

8. Het is nog onduidelijk welke modaliteiten zullen gelden voor de procedure voor het toekennen van een standaardpremie. De non-paper kondigt alvast een verlenging aan van de beoordelingstermijn van 90 naar 120 dagen; dit evenwel zonder onderbouwing of motivering. Momenteel zijn voor de standaardprocedure de administratieve last en de doorlooptijd tot een minimum herleid. Bovendien kan er worden van uitgegaan dat de schorsing zal leiden tot minder te behandelen dossiers door het agentschap.⁴

De non-paper kondigt tevens een verstrenging van de uitvoeringstermijn aan. De uitvoering van de werken moet starten binnen het jaar na de toekenning van de premie. Het is evident dat hierbij een uitzondering moet worden voorzien zoals momenteel ook geldt voor de standaardpremie. Voor uitzonderlijke omstandigheden, zoals bij een faillissement of een juridisch dispuut, wordt de termijn eenmalig verlengd.

Het is voor de raad niet duidelijk in hoeverre de kwaliteitseisen die momenteel gelden voor de bijzondere procedure ook zullen gelden voor de procedure voor het toekennen van een standaardpremie.

V. INVOEREN VAN THEMATISCHE OPROEPEN

9. De non-paper verduidelijkt dat vanaf 2021 zal worden gewerkt met jaarlijkse oproepen per thema. Oproepen kunnen algemeen zijn (o.a. voor dringende restauratiewerken) of kunnen een inhoudelijke specifieke focus hebben (o.a. kerken, kastelen, industrieel erfgoed). De minister zal de thema's van de oproepen vastleggen.

De thematische bundeling moet de kwaliteit van die thematische restauratiedossiers verhogen en afwegingen door het agentschap vergemakkelijken. In de praktijk zal er een rem ontstaan op nieuwe aanvragen, waardoor de wachtlijst op een positieve manier kan krimpen. De keerzijde van de medaille is dat een reeks van monumenten uit de boot zullen vallen of enkel beroep kunnen doen op de standaardpremie.

⁴ Nota aan de Vlaamse Regering VR 2020 1707 DOC.0854/1 pag.4

De afbakening van thema's moet realistisch en haalbaar zijn en een reëel perspectief bieden aan de eigenaars van de monumenten die het moeten hebben van de thematische oproepen. Bij het vastleggen van de zogenaamde 'algemene' thema's van bovenaf, moet er voldoende oog zijn voor de reële noden die er zijn bij het beheer van onroerend erfgoed dat op initiatief van Vlaanderen is beschermd. Een thema zoals 'energetische restauraties' is waardevol maar een dergelijk thema slechts vastleggen voor een oproep van 1 jaar zorgt voor oververhitting van de betrokken markt. Bovendien moet energetisch werken standaard voorzien worden in elke restauratie.

Het totale budget dat voorzien zal worden voor deze thematische oproepen is niet gekend wat maakt dat het inschatten van de impact van de thematische oproepen op het terrein niet mogelijk is. Dit is nochtans essentieel om te weten of monumenten - die het vooral moeten hebben van deze thematische oproep - in goede staat kunnen worden gehouden. De raad stelt vast dat een soort jurering is voorzien voor de beoordeling van de thematische oproepen. De raad vraagt om te vermijden dat deze thematische oproepen zouden verglijden naar een wedstrijd - waarbij er opbod is tussen de indieners om toch zeker een premie binnen te slepen - met slechts enkele laureaten en veel verliezers.

Bovendien mag het werken met oproepen geen keurslijf worden waardoor plannen op lange termijn onmogelijk wordt; wat het noodzakelijk maakt dat deze oproepen voor een langere perioden worden ingevuld en tijdig worden gelanceerd.

10. De grote uitdaging voor de financiering van het onroerend erfgoed blijft evenwel nog steeds het uitwerken van een oplossing voor de financiering van de instandhouding van de beschermde kerken. De non-paper verduidelijkt dat de erediensdossiers 52% uitmaken van alle dossiers op de wachtlijst en 53% vertegenwoordigen van het totale gevraagde premiebudget. Het totale bedrag aan gevraagde restauratiepremies voor de erediensdiensten bedraagt meer dan 103 miljoen euro.

Er is aldus dringend nood aan een kerkenbeleidsplan 2.0. De effectieve meerwaarde van vele kerkbeleidsplannen voor een doelgericht onroerenderfgoedbeleid is momenteel beperkt. De reeds opgemaakte kerkbeleidsplannen vormen wel een eerste en noodzakelijke stap in het bepalen van de toekomst van de parochiekerken op het grondgebied van een gemeente. Op het terrein zijn inmiddels verschillende beschermde parochiekerken herbestemd, maar de toekomstige uitdaging blijft groot en wordt nog groter.

Binnen de bestaande toekenning van premiepercentages moet er - los van de bijzondere procedure - nagegaan worden in hoeverre de beleidsmiddelen voor onroerend erfgoed nu op de meest effectieve manier worden ingezet voor erfgoedzorg. Hogere percentages voor bepaalde rechtspersonen en categorieën dienen effectief gerelateerd te zijn aan beter beheer en meer publieke toegankelijkheid.

Bovendien valt te overwegen om - gezien het budget van de restauratiepremie zwaar is opgeladen met de restauratie van kerken - het restauratiebudget op te splitsen in categorieën en een vastgelegd, specifiek afgebakend deel van het totale budget te voorzien voor de restauratie van kerken. Minder zware restauraties worden aldus niet het slachtoffer van een algemene radicale regel.

11. De non-paper stelt voor om voor specifieke thematische dossiers op de wachtlijst (zoals orgels en kunstvoorwerpen) te onderzoeken of deze via een globale aanbesteding kunnen worden uitgevoerd. De raad vindt het positief dat deze piste zal worden onderzocht maar vraagt aandacht voor de effectieve uitwerking van deze maatregel.

Gunningen voor orgels leiden nu al vaak tot discussies met orgelbouwers en juridische stappen bij de Raad van State. Een globale aanbesteding zal ook niet leiden tot de ondersteuning van het vakmanschap en de expertise. Bij nichethema's als orgels kunnen kleinere orgelbouwers

dergelijke grotere aanbestedingen niet aan en vooral grotere buitenlandse aannemers zullen die aanbestedingen binnenhalen. De praktijk wijst ook uit dat in dergelijk systeem met globale bestekken de kans op discussies en meerprijzen achteraf veel groter is.

VI. BIJKOMENDE ONDERSTEUNING VOOR LANDSCHAPPEN

12. De non-paper kondigt aan dat het bestaande kader voor 'subsidies in het kader van beheersovereenkomsten' zal worden verruimd zodat algemene landschapszorg volledig binnen de scope komt. De raad ondersteunt deze maatregel en merkt op dat tot op heden nog geen beheersovereenkomsten onroerend erfgoed kunnen worden afgesloten omdat de wettelijke bepalingen hiervoor ontbreken.⁵ Momenteel kan voor landschapsbeheer wel een erfgoedpremie bekomen worden. De non-paper verduidelijkt dat landschapsdossiers binnen de standaard-procedure maximaal gekanaliseerd worden naar subsidies.

De raad ondersteunt tevens de intentie - zoals opgenomen in de non-paper - om inzake landschapsbeheer veeleer te werken met generieke taakafspraken. Zo kan de initiatiefnemer zelf prioriteiten leggen en kort op de bal spelen, zonder administratie en wachttijd. Beheers-overeenkomsten moeten ook kunnen zonder beheersplan.

De raad vraagt om de coherentie en samenhang met andere beheerovereenkomsten te bewaken (o.a. voor landbouw, natuur, platteland). De raad wijst op het belang van een afgestemd en samenhangend pakket van beheersovereenkomsten over de beleidsvelden en bestuursniveaus heen waarbij het niet de bedoeling kan zijn het financieringsluik m.b.t. de beheers-overeenkomsten inzake onroerend erfgoed door te schuiven naar deze andere beleidsdomeinen of bestuursniveaus. Een belangrijk aandachtspunt is tevens de afstemming met de regionale landschappen die door de provincies financieel ondersteund worden in het beheer van kleine landschapselementen.

De raad verwijst tevens naar de ambitie in de beleidsnota onroerend erfgoed 2019-2024 om te onderzoeken in hoeverre de verschillende bestaande overeenkomsten tussen de overheid en partners (o.a. erkenningen, beheersplannen, onroerenderfgoedrichtplannen, beheersovereenkomsten) kunnen worden hervormd tot een uniform systeem van contracten met afspraken voor taakverdeling en financiering. De mogelijkheden tot transversale samenwerking zullen worden onderzocht.⁶

VII. FINANCIERING ERKENDE ONROERENDERFGOEDGEMEENTEN

13. De non-paper verduidelijkt onder de titel 'financiering op maat voor erkende onroerenderfgoedgemeenten' dat in de toekomst nauwer zal worden samengewerkt met de erkende onroerenderfgoedgemeenten. Ze zullen 'echte' partners worden van het agentschap onroerend erfgoed. Deze maatregel is in de non-paper evenwel zeer summier uitgewerkt zodat er nog heel wat onduidelijkheden zijn.

De raad ondersteunt het principe van betere ondersteuning van de erkende onroerenderfgoedgemeenten ten volle. Reeds in eerdere adviezen wees de raad op de beperkte meerwaarde van een erkenning als onroerenderfgoedgemeente. Het onderscheid tussen de erkende onroerenderfgoedgemeenten en de andere gemeenten is op heden minimaal. De taken die zij opnemen zijn beperkt en vaak sterk toegespitst op archeologie. Daartegenover staan hoge administratieve

⁵ <https://monitor.onroerenderfgoed.be/85.html>

⁶ <https://www.sarovlaanderen.be/advies-beleidsnota-onroerend-erfgoed-2019-2024>

lasten en een sterke mate van toezicht door Vlaanderen.⁷

Het is tevens positief dat de non-paper aankondigt dat de erkende onroerenderfgoedgemeenten meer zekerheid zullen krijgen omtrent beschikbare budgetten per legislatuur. Aan het begin van de gemeentelijke legislatuur zouden projecten worden voorgelegd op basis waarvan een forfait zal worden afgesproken. Het is voor de raad evenwel niet duidelijk of dit slaat op projecten van de gemeente zelf, dan wel op alle projecten binnen het projectgebied van de onroerenderfgoedgemeente.

14. De raad gaat in voorliggend advies niet in op de gehele problematiek inzake de rol van de erkende onroerenderfgoedgemeenten. De raad verwijst naar zijn memorandum onroerend erfgoed 2019-2024 waarin SARO benadrukte dat het onroerenderfgoedbeleid aandacht moet hebben voor een coherente verdeling van de bevoegdheden tussen het Vlaamse Gewest en de lokale besturen: *‘De rol van de lokale besturen in de zorg voor het onroerend erfgoed wordt gevaloriseerd door hen te behandelen als volwaardige partners en hen voldoende ondersteuning en vertrouwen te bieden. Er wordt een duidelijke taakverdeling vooropgesteld, met voldoende beleidsruimte voor de lokale besturen. Daarbij is tevens aandacht voor de financiële ondersteuning van lokale besturen voor de uitbouw van hun onroerenderfgoedbeleid. Dit impliceert dat de overdracht van bevoegdheden en verantwoordelijkheden naar het lokale niveau gepaard gaat met een evenredige overdracht van middelen.’*⁸

VIII. OPHEFFEN VAN BESCHERMINGEN

15. De non-paper verwijst in het kader van het lopende onderzoek naar de doelmatigheid van het beschermingsinstrumentarium ook kort naar *‘beschermingen op te heffen in functie van efficiëntie, transparantie en rechtszekerheid naar de eigenaars toe’*. De raad vindt deze beoogde doelstelling zeer cruciaal en dringt er op aan dat hier dringend werk wordt van gemaakt.

Het bestaande beschermingsbestand is aan een grondige screening toe. Dit wordt als dusdanig ook erkend in de beleidsnota onroerend erfgoed en in de non-paper. De beleidsnota stelt als fundamentele vraag in hoeverre *‘wat anno 2019 beschermd is een goede representatieve staalkaart vormt van de meest beschermingswaardige getuigen uit het verleden’*. In de non-paper is sprake van *‘het bestaande incoherente beschermingsbestand’*.

Deze screening moet leiden tot een grondige selectie in het huidig beschermd erfgoedpakket, zoals ook duidelijk erkend wordt in de beleidsnota onroerend erfgoed 2019-2024. In zijn advies bij de beleidsnota benadrukte SARO: *‘De raad pleit voor een selectiever beschermingsbeleid. De Vlaamse overheid focust bij het beschermen op het meest beschermingswaardig onroerend erfgoed op Vlaams niveau, zoals opgenomen in de geïntegreerde inventaris van het onroerend erfgoed. Vlaanderen gaat voor haar beschermingsbeleid uit van een duidelijke visie en transparant geformuleerde beleidsprioriteiten die in samenspraak met de ruime erfgoedgemeenschap worden opgemaakt. Dit impliceert de opmaak van een (beleids-)kader op basis waarvan de bescherming van ‘het minst waardevol onroerend erfgoed’ kan worden opgeheven. Deze oefening gebeurt niet vanuit een besparingslogica maar vertrekt vanuit een grondige evaluatie en onderbouwing waarbij de Vlaamse overheid - zowel voor oude als nieuwe beschermingen - focust op het meest beschermingswaardige onroerend erfgoed op Vlaams niveau.’*

Volledigheidshalve benadrukt de raad ook de nood aan een grondige en brede actualisatie van de beschermingsbesluiten (cf. ambitie beleidsnota). De meeste beschermingsbesluiten zijn niet meer van deze tijd. Ze laten geen eigentijds erfgoedbeheer toe omwille van de vaak summier

⁷ <https://www.sarovlaanderen.be/SARO2018-35Adviesmemorandumonroerenderfgoed.pdf>

⁸ <https://www.sarovlaanderen.be/SARO2018-35Adviesmemorandumonroerenderfgoed.pdf>

omschreven erfgoedwaarden. Ook in handavingsdossiers leiden summier omschreven erfgoedwaarden al te vaak tot interpretatieproblemen, onduidelijkheid en rechtsonzekerheid. Bij planningsinitiatieven duiken frequent problemen op omdat er geen toelating gegeven wordt of omdat er geen premies toegekend worden voor specifieke ingrepen, o.b.v. moeilijk te interpreteren beschermingsbesluiten. Alvast moet onderzocht worden in hoeverre - naar aanleiding van een verkoop, een informatievraag over een toelating of een premie - standaard een voorafgaande actualisatie van het beschermingsbesluit kan worden ingebouwd.

16. Adaptatie van sommige verplichtingen. Het is nog onduidelijk hoe zal worden omgegaan met eigenaars en beheerders van beschermd onroerend erfgoed die toch *'uit de boot zullen vallen'*. Wat zal er gebeuren met de verplichtingen wanneer er geen premie zal uitgereikt worden als gevolg van de opschorting of van ontoereikende alternatieven? Hoe wordt bovendien verder omgegaan met contractueel afgesloten beheerplannen? In het Natuurdecreet bijvoorbeeld is voorzien dat de verplichtingen vervallen bij gebrek aan subsidies.

In functie van rechtszekerheid is voor elk dossier dat geen premie meer zal krijgen het opstellen van een procedure van systematisch overleg noodzakelijk, om bewarende maar soepeler maatregelen en een aangepast verplichtingssysteem af te spreken. De consultants kunnen met de beheerders in dialoog gaan over aangepaste richtlijnen die rekening houden met de nieuwe situatie, de financiële beperkingen van beide partijen en een redelijke lezing van de vaak vage en interpreteerbare beschermingsbesluiten. Deze dialoog kan leiden tot afspraken die worden opgenomen in een aangepast beheersplan ten minste voor de periode van de schorsing.

Meer algemeen zou een screening van de regelgeving omtrent onroerend erfgoed en van de VCRO kunnen worden gemaakt om het juiste evenwicht tussen verplichtingen en premie te vinden (zie ook deel X Handhaving).

IX. ALTERNATIEVE FINANCIERING

17. De non-paper formuleert geen nieuwe initiatieven inzake alternatieve financiering en verwijst enkel naar de bestaande erfgoedlening en de bestaande fiscale mogelijkheden. De raad vraagt om effectief werk te maken van het uitwerken van alternatieve financiering, zoals vermeld in het beleidsnota onroerend erfgoed 2019-2024.

De raad wijst op de talrijke mogelijkheden die hieromtrent bestaan en vraagt de toepassing van deze alternatieve financieringsmogelijkheden van onroerend erfgoed verder te onderzoeken en uit te werken:

- Het stimuleren en verbeteren van ondersteunende fiscale maatregelen, zowel voor de beheerder als voor burgers en bedrijven die erfgoedprojecten actief willen ondersteunen in de vorm van bijvoorbeeld een gift of sponsoring.
- Het voorzien van hogere percentages voor belastingvermindering (vb. van 40 % tot 70 % op een bedrag van maximaal 250.000 euro).
- Het aanpassen van de successierechten, de schenkingsrechten en/of de onroerende voorheffing.
- Het uitwerken van een systeem van 'verhandelbare en converteerbare erfgoedpremies' waarbij premienemers op de wachtlijst hun toegewezen recht op premies kunnen verhandelen t.a.v. banken, verzekeraars of erfgoedinvesteerders. Deze instanties zullen de premienemers direct de premie uitbetalen als financieel intermediair en alsdan een pakket aan verschuldigde premies (met Vlaams Gewest als schuldenaar) kunnen bundelen en emitteren als financieel product.

- Het uitschrijven van een ‘obligatie-erfgoedlening’ (vb. 250 miljoen euro op 10 jaar) door het Vlaams Gewest waarop investeerders en financiële instellingen kunnen inschrijven. Met het geld van de obligatielening worden de premies rechtstreeks uitbetaald aan de rechthebbenden.
- Het oprichten van een ‘garantiefonds voor onroerend erfgoed’, naar analogie met het ‘garantiefonds voor huisvesting (artikel 77bis-sexies Vlaamse Wooncode); al dan niet in combinatie met één of meerdere vorige varianten.
- Het invoeren van een erfgoedbijdrage voor verblijfstoerisme, naar analogie met het Brussels Gewest. De opbrengst kan naar de financiering gaan van onroerenderfgoedpremies (vooral opengesteld erfgoed).⁹
- Het onderzoeken van sociale tewerkstellingsmogelijkheden in het beheer van onroerend erfgoed.
- Het oprichten van een digitaal kenniscentrum financiering onroerenderfgoedprojecten waarbij alle verspreide informatie omtrent de bestaande financieringsmogelijkheden wordt gebundeld.

X. HANDHAVING

18. Met het Onroerenderfgoeddecreet wordt er sterk ingezet op handhaving. Deze handhaving moet worden geëvalueerd met aandacht voor de proportionaliteit van de opgelegde maatregelen, de draagvlakvorming, de realiteit in de uitvoeringstermijn, de mogelijke financiële middelen en in het algemeen de menselijkheid.

De voorliggende schorsing van de bijzondere premies en de meerjarenpremieovereenkomsten zet de vraag naar een evenwichtige handhaving nog meer in het daglicht. Erfgoedeigenaars kunnen vaak niet meer de middelen ter beschikking stellen om de verplichtingen na te leven. De schorsing maakt het nog moeilijker. Een heroverweging van het gevoerde handhavingsbeleid inzake aanmaningen, pv’s en het opstellen van herstellvorderingen is wenselijk in het geval er geen (toereikende) premie kan uitgereikt worden.

Inzake het onroerenderfgoedcontentieux wordt bij de gerechtelijke handhaving (zowel strafrechtelijk als burgerrechtelijk) de herstellvordering gekoppeld aan een maximumtermijn voor de uitvoering van het opgelegde herstel en het opleggen van een dwangsom per dag vertraging in de uitvoering. De relatief korte termijn voor de uitvoering van de opgelegde herstelmaatregel (maximum 3 jaar in strafrechtelijke handhaving) leidt vaak tot zeer hoge dwangsommen.¹⁰ De betrokken eigenaars, of andere zakelijkrechthouders kunnen hierdoor snel in een onhoudbare financiële positie terechtkomen.

⁹ <https://fiscaliteit.brussels/gewestbelasting-op-de-inrichtingen-van-toeristisch-logies>

¹⁰ De renovatie van een beschermd goed is vaak complex omwille van de grootte van de ingrepen, de historische vereisten van de renovatie, het ontstaan van onverwachte bijkomende werken, de erfopvolgingsproblematiek en de financiering waaronder de beschikbaarheid van de erfgoedpremies die een wezenlijk onderdeel zijn van het financieringsplan. Daardoor kan de renovatie maar in weinig van de gevallen in de door de rechter vastgestelde termijn worden gerealiseerd.